

Сторінка молодого вченого

УДК 330.101

© 2021

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА АРХІТЕКТОНІКА РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ*

С.І. Іванів

*Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76000, Україна

e-mail: feya8246@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6743-0804

*Науковий керівник — доктор економічних наук Д.І. Шеленко

Надійшла 10.03.2021

Мета. Вивчення сутності поняття «ресурсний потенціал» сільськогосподарських підприємств та аналіз його архітекtonіки. **Методи.** Абстрактно-логічний, метод тематичного аналізу, синтезу та групування для визначення основних принципів ефективності використання ресурсного потенціалу. **Результати.** Згруповано підходи до тлумачення категорії «ресурсний потенціал» сільськогосподарських підприємств. Наведено власне визначення поняття «ресурсний потенціал», враховуючи специфіку ведення діяльності підприємств сільського господарства. Доповнено структуру ресурсного потенціалу інформаційно-забезпечувальною складовою. **Висновки.** Визначено, що для характеристики категорії «ресурсний потенціал» варто вивчити базу ресурсів, які має сільськогосподарське підприємство, та проаналізувати можливості, якими можна скористатися для отримання економічної вигоди. Важливо розглядати ресурсний потенціал не тільки як сукупність наявних ресурсів, а й брати до уваги систему продуктивних сил, можливостей та здібностей працівників ефективно та доцільно застосовувати ресурси. Також важливу роль відіграють умови, за яких використовується ресурсний потенціал. Від ступеня сприятливості умов залежить показник ефективності застосування ресурсного потенціалу.

Ключові слова: аграрна галузь, фінанси, кадри, земельний ресурс, технічне забезпечення.

DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202105-11>

Підприємства, які займаються сільськогосподарським виробництвом, мають усі можливості вивести аграрну галузь на передові позиції, враховуючи якість земельного фонду України. Однак тільки земельний ресурс як основа не може забезпечити отримання високого прибутку та вихід на міжнародний ринок, адже важливими є також умови використання не лише землі, а й усієї бази наявних ресурсів.

Застосуванню практичних дій щодо використання ресурсного потенціалу передусь теоретичне розуміння його сутності та основних складових. Більше того, постає потреба в доповненні та переосмисленні вже наявних тлумачень щодо поняття «ресурсний потенціал», зважаючи на стрімкі зміни в економіці та підходи до ведення сільського господарства.

З огляду на це зростає зацікавленість вчених-аграріїв до вивчення категорії «ресурсний потенціал» та особливостей його використання сільськогосподарськими підприємствами. Так, дослідники розглядають дефініцію «ресурсний потенціал» через призму елементів і групують ці елементи у складові, таким чином відображаючи структуру ресурсного потенціалу [1, 2], розтлумачують сутність складових елементів: фінансових, матеріальних, нематеріальних, інформаційних, кадрових, технічних і технологічних ресурсів, наголошуючи на важливості розуміння формування ресурсної бази підприємства [3], зупиняють свою увагу на зарубіжному досвіді формування потенціалу (у США, Японії, Німеччині, Великій Британії), порівнюють з вітчизняною практикою та пропонують способи адаптації зарубіжного досвіду на підприємствах України, враховуючи нестабільну економічну ситуацію [4].

Мета досліджень — з'ясувати сутність дефініції «ресурсний потенціал» сільськогосподарських підприємств, відобразити та проаналізувати основні складові елементи ресурсного потенціалу, визначити як впливають особливості діяльності сільськогосподарських підприємств на архітектоніку ресурсного потенціалу.

Матеріали та методи досліджень. Для ознайомлення з варіативністю теоретичних тлумачень вчених-дослідників щодо

сутності дефініції «ресурсний потенціал» використано метод тематичного аналізу. Формування власного визначення поняття «ресурсний потенціал» стало можливим за допомогою використання абстрактно-логічного методу. За допомогою методу групування було визначено основні принципи ефективності використання ресурсного потенціалу.

Результати досліджень та їх обговорення. Ресурсний потенціал є категорією, що впливає на розвиток сільськогосподарських підприємств та їхню конкурентоспроможність, зважаючи на стрімкий розвиток економіки, трансформації у земельному законодавстві та різкі, непередбачувані зміни у сучасному суспільстві. Оскільки підприємства аграрного сектору для провадження своєї діяльності послуговуються земельними ресурсами, то зосередити увагу на питанні ефективності їх використання є необхідним у контексті сталого розвитку.

Для ефективності використання ресурсного потенціалу важливо, насамперед, розуміти саму сутність поняття «ресурсний потенціал». Дослідники розглядають ресурсний потенціал як складову економічного потенціалу підприємства, презентуючи ресурси як основу [5, 6]. Зокрема, є таке визначення потенціалу підприємства, що потенціал підприємства — це сукупність здатностей ресурсного набору підприємства та його компетенцій досягати бажану економічну ціль для стейкхолдерів способом виконання бізнес-процесів [5]. З цього визначення не зовсім зрозуміло, який саме ресурсний набір має на увазі автор. Також ми вважаємо, що досягати економічних цілей можливо не тільки через бізнес-процеси, адже таке трактування має доволі вузькопрофільний характер. Наприклад, отримати економічну вигоду можна, організувавши курси підвищення кваліфікації працівників, що не є бізнес-процесом.

Деякі автори доводять, що ресурсний потенціал — це система взаємопов'язаних різних видів ресурсів, належних підприємству, або таких, що можуть бути залученими до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів і підвищення його конкурентоспроможності на ринку [7]. Вважаємо, що таке визначення

є неповним, оскільки дослідник зосереджує увагу тільки на сукупності ресурсів, не беручи до уваги можливості, які зможе отримати підприємство в процесі їх використання.

Вивчаючи цю проблематику, дослідники зазначають, що ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства — це зростання рентабельності капітальних активів, що в сучасних умовах ускладнюється стрімкими змінами обладнання, а також збільшенням капітальних вкладень, спрямованих на поліпшення умов праці та ін. [8].

Дефініцію «ресурсний потенціал» науковці трактують по-різному: одні розглядають ресурсний потенціал тільки як сукупність або набір наявних ресурсів [7, 9], інші вбачають у цій категорії систему, яка ґрунтується на використанні продуктивних сил [10, 11], або трактують ресурсний потенціал як комплекс з наявної ресурсної бази, можливостей, що може отримати підприємство, використовуючи доцільно ресурси, а також здатності кадрового персоналу застосовувати ресурсне забезпечення [3, 12, 13].

Зокрема, досить повним, вважаємо, є визначення про те, що ресурсний потенціал — сукупність ресурсних можливостей, управлінських здібностей і вмотивованості підприємця; крім того, працівники мають впливати на зовнішні зміни з метою поліпшення діяльності підприємства в умовах конкуренції [3].

Отже, ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств — це система, яка ґрунтується на взаємозв'язку ресурсів (матеріальних, нематеріальних, фінансових, кадрових та інформаційних), які мають свої особливості та елементи, можливостей підприємства, компетентнісних переваг, навиків управлінського апарату, що дадуть змогу поліпшити фінансове становище сільського господарства, реалізуватися у бізнес-середовищі, зміцнити його конкурентоспроможність і реалізувати стратегічні цілі.

Елементний склад та особливості структури ресурсного потенціалу дають можливість краще розуміти його сутність та архітектоніку.

Елементами ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства є сукупність його складових, тобто трудових, фінансових, матеріальних, нематеріальних, інформаційних ресурсів, а також ресурсів,

які складаються з необоротних і оборотних активів.

У роботі В.М. Гриньової та М.М. Салун елементи ресурсного потенціалу пропонується розглядати у розрізі таких складових: матеріально-технічної, трудової, фінансово-майнової та нематеріальної [1]. У свою чергу, О.В. Латишева доповнює це групування екологічною та соціальною складовими [2].

Матеріально-технічні структурні елементи відображають сукупність основних засобів (фондів) та оборотних активів, що забезпечують виробничу складову сільських господарств. Найважливішою серед цих ресурсів є земля, адже для підприємств аграрного сектору відсутність цього ресурсу унеможлиблює практичну діяльність.

Трудова структура — це набір складових кадрового потенціалу: знань, умінь і можливостей до освоєння нових навичок працівниками. Вважаємо, що ефективність трудового потенціалу залежить від таких чинників: рівень компетенції працівників, забезпечення матеріально-технічною базою, клімат у трудовому колективі, ступінь довіри керівництва до працівників, розуміння кадровим персоналом поставлених стратегічних завдань і вміння управлінського апарату забезпечувати потреби працівників.

Фінансовий капітал, який закладається при заснуванні сільського господарства, залучений та отриманий у результаті провадження господарської діяльності (продажу виробленої продукції або надання послуг у сфері туризму), а також майно, що є власністю або залучене на договірній основі, є елементами, що формують фінансову частину.

Елементами нематеріальної складової ресурсного потенціалу є патенти (у сільськогосподарських підприємствах можуть бути патенти на особливий спосіб обробітку землі, винайдення нових технічних засобів для цього, годування тварин або методики вирощування рослин), фірмова назва виробленого сільськогосподарського продукту, «ноу-хау» та комерційні таємниці.

У своєму дослідженні автори включають до нематеріальних ресурсів також інформаційні ресурси [2]. Однак вважаємо, якщо виокремлювати екологічну і соціальну складові, то слід зарахувати інформаційні ресурси (нормативно-законодавчу базу, інструкції

з технології виробництва, обробітку землі, вирощування рослин, догляду за тваринами, можливість доступу до інтернет-ресурсів) до елементів інформаційно-забезпечувальної складової.

Аналіз використання ресурсного потенціалу стає детальнішим, якщо розглядати окремо екологічні та соціальні складники. Екологічна складова у сучасних умовах господарювання визначається здатністю застосовувати сучасні еко-підходи до ведення сільського господарства: використання ресурсо-зберезувальних технологій, економічно-екологічних інновацій в аграрній сфері та розробка системи екологічного менеджменту.

Елементи соціальної складової є також не менш важливими та мають тісний взаємозв'язок з трудовими ресурсами, адже соціальні гарантії (медичне страхування, оплачувана щорічна відпустка, можливість перебувати на лікарняному, нормований робочий день), а ще матеріальне преміювання спонукають працівників сумлінніше виконувати свої обов'язки.

Ресурсний потенціал прямо стосується до показників ефективності ведення підприємницької діяльності. Важливим чинником під час проведення оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу є вибір доцільних показників. У своєму дослідженні ряд авторів вказують на можливість використання інтегрованого підходу, який дає змогу виділити показники в субіндекси та отримати єдиний інтегрований показник ефективності. Це істотно спрощує процес

оцінки ефективності застосування ресурсного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами [14].

Використовувати ресурсний потенціал варто, ґрунтуючись на таких принципах, як системність, раціональність, структурність, економічна зорієнтованість, екологічність, адекватність, цілеспрямованість, соціальна справедливість, узгодженість [15].

Діяльність підприємств, що забезпечують суспільство сільськогосподарською продукцією, має ряд галузевих особливостей ресурсного потенціалу: *природні* (сезонність, зміна кліматичних умов, використання землі як пріоритетного ресурсу); *виробничі* (значні обсяги незавершеного виробництва, складність у визначенні собівартості, використання запасів з низькою мобільністю); *фінансові* (підвищена потреба у кредитних ресурсах, формування резерву коштів для сплати оренди за землю, складність у визначенні потреби у фінансових ресурсах); *організаційно-технічні* (потреба у щорічному оновленні матеріально-технічного забезпечення, розбіжності між періодами понесених витрат та отримання доходів, велика кількість орендованих активів).

Отже, ресурсний потенціал як категорію важливо розглядати через призму його елементів і враховуючи специфіку галузі, в якій провадить діяльність підприємство, адже так можна охопити всю повноту категорії, зрозуміти, якими способами можна поліпшити використання ресурсного потенціалу та збільшити ефективність.

Висновки

Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств відображає усі наявні ресурси або ті, які потрібно залучити згідно з поставленими тактичними або стратегічними цілями, та усі можливості, які може отримувати підприємство від ефективного використання ресурсної бази. Елементи ресурсного потенціалу формують його структуру з урахуванням специфічних особливостей діяльності. Ресурсна база формується з трудових, фінансових, матеріальних, нематеріальних та інформаційних

ресурсів. Враховуючи концепцію сталого розвитку, важливими стають соціальна та екологічна складові, адже вони розширюють повноту самої категорії ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств і створюють резерви його використання. Ефективність від використання ресурсного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами залежить від характерних ознак, що супроводжують їхню діяльність, а саме: природних, виробничих, організаційно-технічних і фінансових.

Ivaniv S.

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57, Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine; e-mail: feya8246@ukr.net; ORCID: 0000-0001-6743-0804

Economic essence and architectonics of resource potential of agricultural enterprises: theoretical aspect

Goal. To study the essence of the concept of «resource potential» of agricultural enterprises and analyze its architecture. **Methods.** Abstract, method of thematic analysis, synthesis, and grouping to determine the basic principles of resource efficiency. **Results.** Approaches to the interpretation of the category «resource potential» of agricultural enterprises are grouped. The own definition of the concept of «resource potential» is given, taking into account the specifics of conducting the activities of agricultural

enterprises. The structure of resource potential has been supplemented with an information support component. **Conclusions.** It was determined that to characterize the category of «resource potential» it is necessary to study the resource base of an agricultural enterprise and analyze the opportunities that can be used to obtain economic benefits. It is important to consider the resource potential not only as a set of available resources, but also to take into account the system of productive forces, capabilities, and abilities of employees to use resources efficiently and appropriately. The conditions under which the resource potential is used also play an important role. The degree of favorable conditions depends on the efficiency of the use of resource potential.

Key words: agricultural sector, finance, personnel, land resources, technical support.

DOI: <https://doi.org/10.31073/agroviznyk202105-11>

Бібліографія

1. Гриньова В.М., Салун М.М. Організація виробництва: навч. посіб. Харків: ІНЖЕК, 2005. 552 с.
2. Латишева О.В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та особливості управління елементами забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. №3. С. 126–130.
3. Бугай В.З., Горбунова А.В., Ключова Ю.В. Теоретичні основи формування потенціалу підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. №1. С.27–33.
4. Шостак Л.В. Зарубіжний досвід формування потенціалу підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. №819. С. 449–454.
5. Красноутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: ХДУХТ, 2004. 287 с.
6. Лалін Є.В. Економічний потенціал підприємства як економічна категорія. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2002. Вип. 2. С. 380–385.
7. Міценко Н.Г., Кумечко О.І. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія виконання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.9. С.193–198.
8. Szabolcs N., Pererva P. Efficiency of use of resource potential. Strategic and innovative develop-

ment of the economic system in the context of globalization. Kharkiv. 2018. P. 82–86.

9. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання. *Академічний огляд*. 2008. № 2. С. 83–88.

10. Гончар М.В. Обґрунтування структуризації ресурсного потенціалу підприємства. *Науковий вісник Полісся*. 2016. Вип. 2. С. 108–113.

11. Цимбал О.І. Сутність та підходи щодо оцінювання трудових ресурсів потенціалу промисловості в контексті регіону. *Держава та регіони*. 2010. № 5. С. 78–84.

12. Багацька Н.М. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 134–139.

13. Невроцький Н.О. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. *Інтернаука*. 2017. № 1 (23). Т. 2. С. 97–101.

14. Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Білошкурський М.В. та ін. Інтегрований підхід до оцінки ефективності бізнесу підприємств. *Теорія управління та дослідження сільського бізнесу та розвитку інфраструктури*. 2021. 42 (4). С. 486–496.

15. Кустрич Л.О. Основні засади підвищення ефективності стратегічного управління та використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2017. Вип. 27(2). С. 19–22.